

יעקב לְרַגְרָא.

מת משורר צעיר.

עבר הקול כמחנה, ועזע רגע את הלב —
נבלע בתוך רשמי הוועה של זמננו.
צעיר היה וצנוע. בין אהובי התחילה
מקד מקומי, זר דמנים לא עלה על ראשו.
זמן לזמן תגיעה לאזננו אנקה בודדה, נפלטה
מיתתי כנורו. פתרה האנקה ודפקה על
הלבבות — והר לא הולירה.
ושיר אחרי שיר נתק מכנורו העגום
ינפלו לתוך חלל ריק.

מועטים היו שיריו ומדובה היה פרק-
זמן שבוין האחד למשנהו, עד כדי שיזוג
ישם ויפושטש זכרם.

בקיבץ מיוחד לא יצאי, לירי צרוף-דמות
ולירי גלוי מהות מכיכבה לא באו. ניצוצות,
ניצוצות הכהבה נשמתו של המשורר הנרת,
הכהבה בוזשאי עד שדעכה.

יש באה רשימה קבנה באחד העתונים
ציון לנשימת המשורר.

ובאחד הגליונות בא מבקר מושבע,
אחד מאלה שנוה לחם להתחמם כנגד אורם
של גדולים, ובמל אהצו במאמר בן שורות
מספר.

מתם עלע את המלל.

וצר מאד. הן לרגר היה משוררן
שירנו לא הייתה דקת נהמים וצרכות

צלילים. ככנורו היה מיתר אחד וכו שר את
שירת נפשו.

נימה אחת רעדה בתוך נשמתו, נימה
כהה, מעורפלת, היודעת רק שון אחד וגון
אחד — קינה. קינתו אין בה מן היגון הנוקב
של נשמה ערפילאית, התועה ואובדת מתוך
בקשת אלהים; אין בה מן הצער התוסס של
לב סוער אכול צמאון וספקות. זוהי קובלנא
ארוכה, מעין קיל ענות חלושה של נפש רציצה
ורוח נכאה. לרגר ידע רק פזמון אחד, פזמון
תפל על שממון החיים — שממונו.

פזמין אחד, שון אחד, אבל בו במא את
כל הרגשת עולמו. החיים ותוכן החיים עם כל
מה שנכנס להיקבם של מושגים אלה נשאר
מחוץ לגדר תפיסתו. מדעת ובסתכוון הסיה
את לבו מהם, כי ישר עיה אותו אלהים
ונאמן היה לנפשו. כל מהותו הפנימית הרו
היא מבצבת גלויה ושלמה מתוך אותם
הצלילים המועטים. שהמליטה בת-שירתו במשך
ימי חייו הקצרים.

הן אמנם בקראנו את שיריו, יש אשר
ידמה לנו, כי משתמש הוא למעטים בצבעים
כולטים יותר מדי, ויש אשר אין אנו מאמינים
בדבריו העוים והבוזים, ויש אשר אנו מוצאים
הרבה מעבודת המוח ומן חשיט הלשוני ולא
תמיד רוח אלהים תפעם. אבל כואת וכואת
היא דרך חרות של כל משורר צעיר, המתפש
לרחשי לבו אממידיים בפני ודמות אלה הן
מתנודות הרחח חתרעה במתיבות עקלקלות
עד שחיש סוציאת את עבאיה.

מאמרים ורשימות.

גבי גוף יהודי כחוש ומדודלל. פנים חורים מלאים בליטות וזויות מהודרות. מתחת למצח צר מצמצו עינים קטנות ואפורות, ומלמעלה הודקפה בלוית משונה עבותה ומפולתה של שערות מסודסלות ממראה הפשתן, סבוכות ומסובכות כלבר.

ואולם בתוך העינים הקטנות, עתים עכורות ועתים מהבהבות, היה שוהה תמיד מעין צל של הרהור עקשני ובין הקמטים הדקים אשר מסביב לעיניו ובשפתיו היבשות והקרות היה מרפרף תוך תורר וקלוש, אשר לא תמיד אפשר היה לעמוד על סיכו. ויש שהיה עולה פתאום רעיון על הלב, כי זה האיש לרנר, העושה עמנו זה כמה שנים, העוסק בהזיוות העולם, מרביץ תורה לחינוקה, מחבר ספרי לסוד ורודף אחרי פרנסה של פרוטה לכלכלת נפשות ביתו—האדם המשונה והמנוחך הזה, הוא כל-כך זר לנו ורחוק מאתנו, כי חי הוא בעולם אחר משלו וכי נושא הוא בלבו איזה סוד כמוס, אשר לא יגלנו לאיש.

כי אמנם מהשבה אתה, הרגשה יחידה ומיוחדת, הרגשה קתה, מרדנית וחפלה לא פסקה מלקנן בלבו מילדותו והיתה מנתו כל ימי חייו. היא מלאה את נפשו שממין ומחשכים והיא היא שמסכה את נעיסת היגון המיוחדת לתוך בת-שירתו

בבקר סתיו אחד ספוג ערפל ואדים מארסים הקיץ לרנר הנער ונבהל: מבעד לחלונני הציצה לתוך עיניו מפלצת ירוקה ותפוחה מאחת הבצות והטיפה לתוך נשמתו ספה עכורה של שממון ומרה שחורה.

נבהל הנער וספיו התמלטה צעקת הפחדים הראשונה.

אך המפלצת לא זעה, לא נמונה כחלום בלחות; היא קרבה אליו, רובם שחה לני

ולרנר טצא את עצמו. הוא צמצם יותר את שירתו כמרן-ווית, כפנה שוממה ואפלה—פנת נפשו. ובפנה זו היה לו קול אסתי קול משלו. ובתוך הסימפוניה רבת הקולות של שירתנו הצעירה היתה בת-קולו של לרנר מרפרפת בנעימה מיוחדת והיתה מצטרפת למנין.

באחד הכפרים החבויים בצללי יערי העד אשר בצוליסייה פקח יעקב לרנר את עיניו כפעם הראשונה.

עינו קלטה את מראה היער הקודר והשומם, נפשו ספנה את אדי הרעל המתנשאים מתוך בצותיו הרחבות ואזנו הקשיכה דממת זעמו ושיח סודותיו האיומים.

שר היער עבר עליו וישאר את רשומיו בנופו וכנשכתו של המשורר.

יש אשר עובר אתה בבוקר סתיו מעורפל ומעונן באחד הכפרים האוכדים ביערי העד האלה, ולעיניך יציצו מאחד החלונות הקטנים פני אכר קודרים וקפואים ונרמה לך, כי שעה אחרי שעה עומד ככה האכר קפוא ובלי נוע, מהרהר בעקשנות מרובה, תוהה מתוך התאמצות כל חושיו על מחשבה אחת, יחידה ומיוחדת, בלי הפסק ובלי זוז ממנה. וכל השממון הנורא של חייו התכלים, של הגשם הטורד והמשמסם ושל העצים המשתחירים בדממת אבלם ורקבונם נצמצם וקפא בפניו המאובנים ובעיניו הקטנות והאפורות.

רושם כזה עשה לרנר במראהו הור והמשונה.

ואמנם, מעודי לא ראיתי גוף משונה ותואר פנים משונים כגופו ותואר פניו של י. לרנר.

היה בו משהו מן העץ אשר נזעו עקום וענפיו נדלו פרא ללא קצב וללא סדרה. ראש אכר מגידל עם אונים בולכות על

כצל אוכד בין הצללים. הוא לא ידע את ששון העלומים וצעדם המתוק. רגש אחד מלזה אותו מילדותו — ה פ ת ד ס פ נ י ח ת י י מ. הוא מתחמק ובורח מפניהם. הוא מתכנס אל פנתו, תצמצם היותו, כחפרפר שהושה אור עין, גיל-שמש, נדחק אל עצמו ושוהה בבדידותו מתוך כלות נפש, מאמץ תקוה ורחמים. ירונו ויצמחו להם זהרי שמש וישתפכו בשפעת זהבם על שמים וארץ; תפרת האהבה ויגובו עסיסי החיים וישתפך היופי בהר וכני וכדרכי תהומות, או יקומו-נא נוי ואדם יחד אחוזי שגעון וצמאי שכרון, יתנגשו בסערת קרב ויערו את נפשם הלוחמת בלהבי דם. לרגל — אין לו חלק בכמו אלה. הוא מסתלק מן ההיים לרצונו, בשתיקת צדוק-דין, מפנה עצמו לצדדיו, מוותר על זכותו למסרע. הוא מוחר על חרות היצירה. שבתון בנפשו, מנוחת שמטון שלאחר יאוש:

על הכל מחול לך
 יקום אין-לב, אין-אל.
 עלו ונאה ופרח
 כראש על תל ותל.
 אני לא אשמה בך.
 אני לי — סחבא צל.

(שבתון)

על הכל מחול! האמנם? האמנם השיג את מנוחת הקפאון שלאחר יאוש? האין בפרידה זו גם רעידת השאית של גענועים כבושים? אמנם המוטיבים: א פ ס ו ת , ת ד ו נ , ש מ ס ו ן חוורים ונשנים כמעט בכל שיריו. אך הלוא דבר הוא, כי יקום אדם ויבנה מתיצה בינו ובין העולם כולו וינדוד בעד נפשו מבוא אליה כל קרן וזהר וכל נטף גיל ויאטים אוניו משמוע את קול החיים בורם

והבקה אותו בין שדיה, שופעי מהב ועלמה, ומפני נשימתה הקרה נתכוצה נשמתה, קמלו בלא-עתה וקתה לקוי עולמים.

מאו השך עליו עולמו ורזחו חזה לו אך זועות ופחדים. מין ליצן אפור התחיל מרקד לפניו, ספרכם בזנבו המגונה ובשיל וזחמתו בכל אשר הוא נוגע. ניטל מעם חייו והשעמום רבץ על פתחי לבו, השעמום העכור, המספק בעצלה תלך הערפל.

הוא מבקש לו מפלט מפניו במקדש השירה. הוא אומר להשתחרר מן ההרגשה המעיקה, בנתנו לה צורה ודמות. רוצה הוא לכפר את פני שר היער השולט עליו שרשון בלי-מצרים. ואז היא כותב את הפואימה הנדולה שלו, "פודיסיה", שעדיין לא ראתה אור. מוזן לזמן הוא חוזר אל התמימה הזאת, הוא כותב את "זכרונותיו" ב"הצפירה", הופך בה והופך בה. ואולם נפשו לא מצאה לה רווחה ופדות: עד יום מיתו התלבטה כצפור בכפו של שר-היער:

... פער ליעו שטן הנענה
 קשף שניו בדרבונות
 על לחי זרטה פתאם
 קרת צחוקי צחוק הזונות.
 ואיך... באפלה
 הכל תהה, הכל שותק
 רק השמן ירדה אחרי
 צחוקי צחוק ואינו פוסק.

(הצחוק).

לרגל נולד וקן. עוד בידותו ארכה למראשותיו, דמות זקנה חרלת אונים. סל ילדות לא נח על מצחו וחסד געורים לא פרח בלבו. בלי תלונח וחמדה הוא משרך דרכו

מתלה אנושה, פסה כל תקוה ונתתם מעין
הרחמים. נוחם אחד נשאר לו, הנוחם
היחיד שג כל עלובי החיים: לתשט בפצעיו,
להתאכזר אל עצמו ולהוסיף יגון על
יגונו:

אָשִׁיר־הֵנָּה לְאֶפֶר שִׁיר אֶפִּילָה.
אָשִׁיר־הֵנָּה לְאֶלְמוֹן שִׁירַת שְׂכָל:
יֵשׁ מְתֶק מְטָאִיר גַּם בְּיַיִן תַּרְעֵלָה
וְתַנְחֹם אֶבְיָר יֵשׁ בְּחֶסֶד-בֵּל.

לרגל היה אחד מצובי בעלי הגנון שבין
הסופרים הצעירים. סגנונו כהיר מלושש, מלא
תקופות ונבטתה. היא חזר רוק ועדנה, אין בו
פרפורים ותנודות, המעידים על חבלי לידה של
בטוי. היא כולו סוצק, מעשה מקשה, כאילו
יצא משוכלל כל צרכו מתחילת כרייתו. ולפיכך
אין בו קדמה ותפתחות. כשש שתוכן יצירתו
מסתוים בשירו הראשון ועם כל שני
הצורה שבשיריו, סוף סוף אינם אלא חטיבה
אחת בלי תולדות ומדרגות, בלי מעלות ומורדות,
אף סגנונו כך: צביון אחד לו מתחילתו ועד
סופו; חוכר תנועה ורחבות, דיוקנות, כובד
ראש, פנים ועומים בלי קורטוב של לחלוחית
ורמו כל-שהוא של צחוק. זרק בשירי הילדים
שלו המועטים שאינם אלא זכרונות מימי
ילדותו אתה מוצא לפעמים מלמד ופיוות
ש" נוער, מעין בת-צחוק זו העולה על שפתו
זקן, בשעה שנוכר כמעשה-תעוועים מימי
נעוריו הרחוקים. אך שפתו עשירה, מלאה
בטוים שנונים, קולעים אל המסרת וצרופים
חרישים, המעידים על כשרון חשוב של יצירה
ואכנות כמקצוע זה. מועטים הם בין הסופרים
הצעירים היודעים את הלשון העברית יריעה
עמוקה ורחבת ממקורה באהו. מיד, מן השורות

עיצותם ויחזר במין עקשנות מיוחדת רק
כאשטנים"ו, בסגורים. האין באותה העקשנות
יבאותה ההורה, שהוא הולך וחוזר על מוטב
אחד — גם הפתרון לסוד יצירתו המיוחדת?
אולי יש למצא בזה את העד המרגי שבנשמתו?
יאמנם לרגל הוא מן מרגריה מיוחדת מרגריה
של חולשה, אם אפשר רק לצרף את שני
המושגים האלה ביחד. לרגל פונה עורף אל
החיים לא סתיך קירות ובוז של יהירו-רות,
אשר החיים אינם כדאים להם, ולא סתוך
שנאה והירוק. שנים של אנשים, שהשעה אינה
משחקת להם, אלא סתוך כאב וכלית נפש
וסתוך הכרת חולשה של מוכה-ההפת, אשר
הרקב עלה בעצמו בעודו עורג וכלה. לרגל
סגר בעד עצמו, הוא קבור ונחנק בבחשך.
אבל יש שהוא שולח סתוך מתכא-וצל שלו
סבט רועד אל העולם והוא כולו תרד, עורג
וננחה אחרי אורו, ננחה ומאחד. החיים קוראים
אליו מעברים, צוהלים לעומתו כאלפי צבעים
וקולות, רומים וסבטחים רגע הוא נמשך
אחרי:

נְחַלְשֵׁתִי וְאָחִזֵּנִי וְהִנֵּה הָעוֹלָם
נִתְעַנֵּף בְּטִלִית הַתְּכֵלֶת הַצְּעִירָה
וְשׁוֹכְבֵי זְהָרִים — הַנִּינְגֵי הָעוֹלָם
רְצוּחִים וְנִהְיִים וְזִיזוּ נְנִימִים
סְבוּנֵי קְלִהָקוֹת פְּרָפְרִים רוֹעֲדִים
הַתְּדַפֵּק עַל נֶפְשֵׁי אֶף הַסּוֹג לְאַחֹר
הַדְּעֵק וְנִצְנֵץ חֲלִיפּוֹת, חֲלִיפּוֹת...
וְתַמֵּת בִּי נֶפְשֵׁי לְמַצֵּת הַזֶּעַף
מִפֶּחַד הָאוֹרָה וְאֶפֶל עַל פְּנֵי.
(כסגורים)

פחד האורה! הצור דוקר את עיניו,
קולות הצהלה נורמים לו כאב נורא. הוא
יודע כי לא לו הרמנים והתבטמות. הוא חוה

ואנחנו לא באנו אליו בשענות על זה, כי ידענו, שהשירה של ביאליק, הניתנת לנו במדה ובמשקל, איננה סתורה הנקנית בשוק, ידענו גם, שבספריות אחרות קרו מקרים דוטים לאלה. משוררים רבים כתבו פסקו, כתבו מחדש ופסקו מחדש. זה אינו סימן לא לטובה ולא לרעה. כעבור מאה שנה, יבוא כותב תולדות ספרותנו החדשה ויתעכב על הופעה זו ויפרשה כרצונו וכהבנתו. אבל ביאליק הלא אתנו הוא. "בכנסת" פרסם שיר, "יהי חלקי עמכם" המשך ל"והיה מי האיש". כנראה מתהווה דבר-מה בנשמתו. אולי יקום ביום בהיר אחד ויפליא אותנו עוד פעם, כמו שהפליא אותנו זה פעמים רבות. ואפשר לא. אינני יודע דבר. ביאליק שותק, אשתוק גם אני.

והנה באים חבל מלהגים, טובלים עטם בכתב רבועים לכאר, למצוא את העלות הראשונות של השתיקה, מהפין אד על ההופעה, כיד ההרפוז הטובה עליהם. ביאליק שותק, "אין זאת כי" ... "לא, המעט עמוק יותר, הוא נוכח לשהוק..." וכולו וכולו. והדברים מתובלים בפ"פול דק ומתורדר של מדיק-שער ומטונגים במתק חבה מוויפת, מליצית ומלאה השתפכות נפש. ואין אנשים, אוהבים נאמנים אלה, השיש, כי נוגעים הם בדברים שאין לגעת בהם. כי סוף-סוף אסור להטט במתבואי נפש איה. יש מה הוכר טאקט אנושי, פשוט אלף-בית של יחס אים אל רעהו. אמת, ביאליק הוא קנין האומה, קנין כו"ג, אבל הסקר איננו, אשר כל יד מן תחוק תכזא ותמלטלהו כרצונה.

וצאו וראו: עוד מעט והרבו לכתוב על ביאליק השותק מאשר על ביאליק המשורר. את המשורר עזבה הבקורת העברית ביד הפובליציסטים המושבעים, והם ממלאים את מלאכתם באמונה. זה כשלא או חמש שנים

הראשונות הנך מרגיש, כי כן-סתורה ובעל חוש לשוני דק לפניך. ירושתו הספרותית מצערה ומפוזרת פרוזים, פרוזים במאספים שונים. נשמתו קוראת אלינו מן הספרים ההם ומצפה לתקון ולפדות. כדאי הוא משורר כלרגו, שנקבע לו מדור בספרותנו הצעירה.

א. עפשטיין.

להג.

וכשאלו את השתקן למה
היא שותק — הוא שותק.
יחודה שפוינברג.

נהוג היה בספרות הצרפתית, שכל מתחיל חוב היה להודיע ולפרסם את הופעתו בעולם הספרותי ביצירה פיוטית כתובה כהרזיה. ויצאו פרוזאיקים מוחלטים כמופאסן וולא וחברו ספרו-שיריים. לנו העברים אין עוד כראי-יציות ספרותיות, אך נדמה לי, שהן הולכות ונקלטות בשדה ספרותנו וכמוכן, שלא לטובה. בימים האחרונים נעשה למנהג קבוע לכל בכרי ישיאל להודיע לפני הקהל במאמר על שתי יקתו של ביאליק. דבר זה הוא מענין, מעציב גם מצחיק. יש לנו משורר זה, ג. ביאליק שמו, סבות שונות, והן אינן ידועות לא לו ולא לאחרים, ואפשר גם ביאליק איננו יכול לבררן לעצמו, הביאותו לידי זה, שהתחיל בשנים האחרונות למעט בהרפתת שיריים. אפשר הוא כותב בביתו כהשאי לאתר חנות, ואין כרצונו לפרסם את ילדו רותן, ואפשר שאינו כותב מי יצא ויכתין אלה. סוף-סוף זה הוא ענין המשורר עצמו, נוכח גם, כי ביאליק לא היה מעולם פורה ביותר.